

So hart gjordist stríðið ári eftir, at tá málspurningurin varð loystur í 1938-39 var Andrass Samuelsen so hart ímóti, at hann fanst at partamanni sínum Jóhan Poulsen av Strøndum fyrri at vera ov radikalur í málspurninginum!

Tað munna vera fleiri enn undirritaði, sum undrast á stødutakanina hjá Andrassi Samuelsen, tí hævundurin skrivar um hann, tá skúlamálið var fyrri í 1918: „Andrass Samuelsen er her sum í øðrum førum gátuførur. Samstundis, sum hann ger seg til íðan talsmann fyrri føroyskum, trúttar hann framhaldandi, at tað, sum sjálfstýrismenn vilja, er at koyra danskt út úr skúlalógini.“

Tann illa umtókta § 7

Fleiri dømi kundu verið nevnd um menn, sum vóru fyrri føroyskum máli um jölafundartíðina og árin eftir, men síðani kúvendi. Tað hevði verið skiljandi, um summir gjordust meira afturhaldandi enn aðrir í stríðinum fyrri at fáa føroyskt mál í kirkju og skúla. Men so var ikki. Fleiri, sum gjordust sambandsmenn, fóru tvørturímóti at berjast sum úlvur á skóg ímóti føroyskum. Tað er tað ófatiliga.

Men kanska er orsök, sum Petur Martin nevnr onkustaðni, at hesir hava hugsað sær føroyskt sum eitt hugnamál, men ikki alment mál í kirkju og skúla. Ella kanska eru heilt aðrar orsaker, sum segumenn ikki hava verið førir fyrri at greina enn?

Jóannes Patursson var allá tíðina fremsti og bráðasti stríðsmaðurin fyrri føroyskum. Fríðrikur Petersen próstur gjordist sum fráleið tann harðasti móttøðumaðurin.

Óg tað man vera lagnunnar speisemi, at Jákup Dahl, seinni próstur og tann maður, sum fekk størstan týdning fyrri føroyskt kirkjumál, óbeinleiðis (ella kanska beinleiðis) varð atvoldin til ta illa umtókta § 7 í skúlalógini.

Í 1910 var Jákup Dahl gudfrøðingur, men ikki próstur. Hann var lærari í realskúlanum í Havn, og har undirvíst hann á føroyskum. Pápi ein danskan næming klagði hann fyrri Skúlastjórnini. Jákup Dahl vendi sær til tingið og bað tað útvega sær rætt til at undirvísa á føroyskum.

Tað fór eftir drúgt politiskt stríð til, at undirvísingarmálið - eisini í fólkaskúlanum - varð lógfest. Frammanundan høvdu lærararnir í fólkaskúlanum sjálvir avgjört, hvat mál teir brúktu. Men sambært samtykt á tingi kunngjórð mentamálaráðharrin 16. januar 1912 kongaliga fyriskipan um undirvísingina í fólkaskúlanum. Í § 7 stóð, at undirvísingarmálið var danskt. Føroyskt var hjálpmál.

Hitt føroyska Studenta-

felagið feldi henda dóm yvir § 7: „Tá framdi skúlamálaráðharrin tingsins uppskot, tá ið tað gjordi móðurmálið heimleyst í Føroyum.“

Lokið stríð

Mangir vóru teir menn, sum lögdu rygg til at vinna føroyskum máli frama. Tað ber illa til at umrøða hesa bók og hesi viðurskifti og ikki nevna sandoyarprest A.C. Evensen. Sum nýsettur prestur, bert 27 ára gamal, fekk hann í lag, at kenslumálaráðið gav honum loyvi at prædika á føroyskum í Skopun longu í 1903. Hann var avbera virkin maður, skrivaði fleiri skúlabøkur og annað virðismikið tilfar, var lögtingsmaður fyrri sjálfstýrisflokkin og síðani uttanflokka og gjordist próstur eftir Fríðrik Petersen í 1917, men doyði, áðrenn hann nakrantíð rættiliga tók við starvinum, bert 42 ára gamal.

Stríðið um kirkju og skúlamálið gjordist drúgt og hvast og setti varandi spor í føroyskan politikk. Ikki fyrr enn í 1938 varð loyvt at undirvísa á føroyskum og at hava føroyska gudstænastu.

Skúlamálið skuldi víðgerast í tinginum 14. desember 1938. Men tveir dagar frammanundan hevði kenslumálaráðharrin Jørgen Jørgensen broytt orðaljóðið í § 7, so at danskt ikki longur skuldi vera undirvísingarmál. Petur Martin skrivar: „Danir máttu í hesum máli, sum so mangan, gera úrskurðin, tí at føroyingar kundu ikki semjast um at gera hann.“

Kanska verða teir rósir í so nógv í hesum føri. Ein meiriluti í lögtinginum hevði jú ferð eftir ferð síðani 1918 samtykt at heita á stjórnina um at broyta § 7. Men tað vildi stjórnin ikki. Hon helt seg til minnilutans - Sambandsflokksins - stöðu. Tað hava danir altíð dugað væl: at halda seg til minnilutan á tingi, tá tað hevur hóvað teimum best. Tað gjórdi teir jú eisini eftir fólkakaftvøðuna í 1946.

Men burtursæð frá hesum eina setninginum kemur skiliga til sjóndar gjøgnum alla bókina, hvørjum Petur Martin Rasmussen heldur við. Hann heldur lítið um Sambandsflokksins stöðu. Setningurin „Óg so kemur seinasta sambandsprattið“ kann takast sum dømi um tað.

Ein bók til tegu

Fleiri ferðir í hesi bókini vísir Petur Martin Rasmussen á tann týdning, sum polititarar hildu samkomur hava í málstríðnum. Serliga Bróðrasamkomuna, men eisini Heimamissiónina. Har varð talað og sungið á føroyskum, og fleiri polititarar stóðu fyrri, at fólk fóru at leita til »baptistar« av málsligaum orsökum.

»Slóðbrótandi fyrri føroyskt prædikunum, hava

teir báðar rørsurnar Bróðrasamkomuna og Heimamissiónin verið«, skrivar hævundurin. Og somuleiðis:

»Nevnast skulu fyra menn, ið kunnu kallast slóðbróttarar, uttan at gera tey mongu onnur, ið virkaður á sama bógvi, til einkis. Teir eru nevndir eftir aldri: A. C. Evensen føddur í 1874, Jákup Dahl føddur í 1878, Mikkjal á Ryggi føddur í 1879 og Victor Danielsen føddur í 1894“.

Við hesum pettinum um „Framvøksturin í føroyskum kirkju- og skúlamáli“ endar bókina „Mangt er í brøgdum vundið“. Hon kundi havt eitt lítið ískoyti: ein navna- og orðalista, sum hevði gjørt tað lættari at sligið upp.

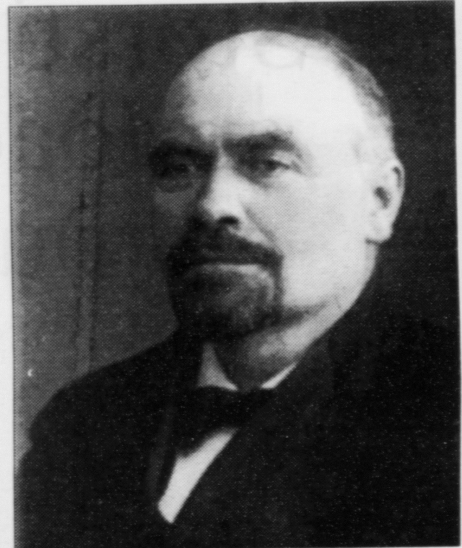
Í hesi umrøðuni havi eg fleiri ferðir nevnt jölafundin í 1888. Men vita tey ungu í dag yvirhøvur, hvat tað var fyrri ein fundur? Kanska skuldi eg heldur havt byrjað

greinina við orðunum: „Einaferð var tað ein jölafundur...“

Men tey hava so möguleikan at fáa tað at vita. Um jölafundin - og mangt og mikið annað. Í juni taka hundræðtals ungfólk hægri prógv: handilsskúlanæmingar, studentar og HF-arar, sjómansskúlanæmingar, lærarar og onnur.

Vanligt er at heiðra hesi ungu við einari gávu. „Mangt er í brøgdum vundið“ er ein hóskeilgur feringur at hava við sær út í lívið.

A. C. Evensen var ein virkin maður. Hann doyði 42 ára gamal í 1917. Hann var tann fyrsti, sum prædikaði á føroyskum

Løg hjá knút olsen

Ein firvaldur

Legt 76.

4. Mítt lív er leikur, frítt og bjart, og um tú saman við mær vart nógv bjartari tað gjordist; tí snýði títt, tað er mær kaert, av tí eg higar ferdist."

6. Firvaldur gjordi, sum hon beyð, hann aftur heim í myrú fleyg; tó sáru kendist tokkin; men flugan hevði onga neyð - hon fór til grindalokkin.

8. Ein grindalokkur, hann er so, at fluguni hann sendir boð; tey liva ei av sýrum. Firvaldur sýgur smærur, og hann unnast best á myrum.

Hans A. Djurhuus

5. Men flugan svarar fyrri seg: "Nei, eg vil ikki eiga teg, eg rúki næst av tveiti. Far burtur frá mær, flúgv tín veg, tú unnast ei í køsti."

7. Tí líka børn, tey leika best, tað vita fólk og flugur flest, og slíki er gott at vita; tí hann men altíð missa mest, ið annað fram vil flyta.